

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת פינחס'

כ"א בתמוז

בשבתות של בין-המצרים יש להישמר מעניינים של חשש אבלות, יותר מאשר בשאר שבתות השנה, כדי שלא לתת מקום לחשש אבלות בשבת?

1) ברוב המקורות הישנים (כמו: סה"מ תרס"ג ח"ב, תרס"ט, עת"ר, אעת"ר, עטר"ת, המשך תרס"ו, המשך תער"ב, סה"מ תרפ"ז, תש"ב, היום יום, לקוטי שיחות א"ד. וראה גם ח"ג עמ' 256 הע' 1. חכ"ג עמ' 397 בגוף המכתב) - 'פנחס' חסר יו"ד. במענה משנת תשכ"ב (אג"ק חכ"א עמ' עח) לשאלת הרב הנמנע מדוע כתב הרבי את שמו חסר, הביא הרבי את דברי מהרש"ל, "דרובן כותבין חסר", והוסיף: "(וכנראה הכוונה במקום שאינו נוגע לדין). וכן הוא בש"ס בשמות דרבי פנחס בן יאיר וכיו"ב". לראשונה מופיע 'פינחס' מלא בלקוטי שיחות ח"ג עמ' 93 ושם בהערה 1 ציין הרבי מקורות לזה. להלן הערה מחלק ח"י עמ' 318: 4) "מלא - ראה בית שמואל הל' גיטין, שמות אנשים. שי למורה שם. ובטיב גיטין שם. ועוד. וראה בעניין פינחס מלא בוהר חלק ג (נ,ב, ריג,ב, רכא, רל,ב) מנחת שי ריש פרשתנו..."

בשיחת ש"פ בלק תשט"ז סכ"ד (תורת מנחם - התועדויות ח"י' עמ' 97) הסביר הרבי, שהעניין ד'מלא' הוא על-דרך מה שכתבו "אלה תולדות פרץ" תולדות מלא, ששייך למשיח, שאז יהיה באופן כפי ש"עולם על מילואו נברא", עיי"ש. ואולי זו הסיבה שהרבי (החל מהשיחה דח"י'ג הנ"ל) דייק לכתוב תמיד בשיחותיו באופן זה. וראה גם תורת מנחם ח"א עמ' 144. 2) לקוטי-שיחות כרך ד עמ' 1091. ומציין לחגיגה (יה, סע"א)

הפטרה: "דברי ירמיהו" (ירמיהו א,א - ב,ג), הנדפסת בחומשים בסוף פרשת מטות. פרקי-אבות - פרק א.

- שגם איסור התירו שם מטעם כעין זה. והיו שנים שבהן הקפיד הרבי להתוודע בכל אחת משבתות בין-המצרים. והנה בהלכות אבל (שו"ע יו"ד ס' ת) נפסק שיש אבלות בשבת, ורק אבלות דפרהסיא אסורה אז. על-כן אין לתמוה על שלמנהגו אין מברכים שהחינו בשבת שבין המצרים, שהרי אין זה 'בפרהסיא'. אמנם בכמה שיחות הלשון היא שבשבת "אין בכלל אבלות".

* לקו"ש ח"ב, 358 - מש"פ מטו"מ תשט"ו. (ההנחה - תו"מ יד, 223) אין עצבות, וכדי למנוע כל ספק, צ"ל בשמחה יתירה, כסעודת שלמה בשעתו.

* לקו"ש ח"ד, 1090 (שערי המועדים - תמוז' ס' מה. ראה תו"מ ח"כ עמ' 195 וש"נ לעוד שיחות) "אין בה אבלות".

* תורת מנחם חכ"ג עמ' 201 - שכל ענייני בין המצרים אינם שייכים בשבת.

* סה"ש תשנ"ג ח"ב עמ' 566 ששבת הו"ע הקדמת רפואה למכה, כי שבת שייכת לגאולה.

ולכאורה כל זה הוא רק מצד העניין הרוחני של ש"ק, ועל-דרך האמור בלקוטי-שיחות ח"כ, ס"ע 354 מס' פלח הרימון בשם אדה"ז, שלפני נשמות הגבוהות כרשב"י לא ה' חורבן, ואעפ"כ [כמו שבלקו"ש ח"ה, עמ' 149 בהערה מוזכר הרבי שאעפ"כ נחבא הרשב"י במערה] חייבים הם בכל דיני האבילות דבין המצרים.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
צוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתלב

ערב שבת קודש
פרשת פינחס
כ' בתמוז ה'תש"ע

יוצא לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ' בתמוז ה'תשע"ט – כ"ז בתמוז ה'תש"ע

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ' בתמוז	הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. תורת חכם וגוי. ספר נשים והוא ספר רביעי. הלכות אישות. בפרקים אלו. פרק א.	הלי מעשר שני ונטע רבעי פרק ד.	הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. מ"ע ריג.
ש"ק	כ"א בתמוז	פרק ב-ד.	פרק ה.	מ"ע ריג.
א'	כ"ב בתמוז	פרק ה-ז.	פרק ו.	מל"ט שנה.
ב'	כ"ג בתמוז	פרק ח-י.	פרק ז.	מל"ט שנה.
ג'	כ"ד בתמוז	פרק יא-יג.	פרק ח.	מל"ט שנה.
ד'	כ"ה בתמוז	פרק יד-טז.	פרק ט.	מל"ט רסב.
ה'	כ"ו בתמוז	פרק יז-יט.	פרק י.	מל"ט רסב.
ו'	כ"ז בתמוז	פרק כ-כב.	פרק יא.	מ"ע ריב.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר** ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה	זמן ותפילין ציצית	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
ו', כ' בתמוז	3.01	4.11	4.39	5.46	9.10	12.45	1.20	7.50.7	8.18
ש"ק, כ"א בתמוז	3.02	4.12	4.39	5.47	9.10	12.45	1.20	7.50.6	8.18
א', כ"ב בתמוז	3.03	4.12	4.40	5.47	9.10	12.45	1.20	7.50.5	8.18
ב', כ"ג בתמוז	3.04	4.13	4.40	5.47	9.11	12.45	1.21	7.50.4	8.18
ג', כ"ד בתמוז	3.05	4.14	4.41	5.48	9.11	12.45	1.21	7.50.3	8.18
ד', כ"ה בתמוז	3.05	4.14	4.41	5.48	9.11	12.45	1.21	7.50.1	8.18
ה', כ"ו בתמוז	3.06	4.15	4.42	5.49	9.11	12.46	1.21	7.50.0	8.18
ו', כ"ז בתמוז	3.07	4.15	4.42	5.49	9.12	12.46	1.21	7.49.8	8.17

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להתמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר-שבע
	דה"י	דה"י	צה"ש	דה"י
פינחס	7:13	7:29	7:22	7:29
מטות-מסעי	7:12	7:28	7:21	7:29

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

הרי שלדבריהם, אם מניחים מחיצה כאמצע חדר כדי שתחשב כמחיצה גמורה וכחדר נפרד, אם כן אין צריכים לענות לדברי הקדושה אם לומדים.

אלא שלכאורה אין לעשות מחיצה כזאת בשבת, על-פי מה שכתב אדמו"ר הזקן¹¹ שהעושה מחיצה בשבת בשביל לחלק המקום לשתי רשויות - אסור. וגם כאן הרי עושה המחיצה בשביל שלא יצטרך לענות בשעת הלימוד.

ואולי אפשר לומר שמכיוון שלכאורה האיסור הוא רק על המניח את המחיצות¹², ואם כן יש להציע שהמניח יתכוון שמניחם לשם צניעות בעלמא, שלא יראו זה את זה, וזה מותר, והלומדים יכוונו (אחר כך) שבשבילם המחיצה היא כמחיצה גמורה¹³, ואזי אינם צריכים לענות.

סיכום: אם המחיצה משמשת כמחיצה גמורה ולא רק להסתרה, נחשב כחדר בפני עצמו ואינו צריך לענות על הדברים שבקדושה ששומע, אלא שלכאורה אין לעשות מחיצה כזאת בשבת.

הרב שבתי יונה פרידמן, עיה"ק צפת

אנשים קוראים למקום כזה חדר אחד לכן מצטרפים, מה שאין כן לגבי עניית דברים שבקדושה גם אם לא יענה עמהם אינו נראה כפורש מהציבור כיון שיושב במקום נפרד ואין רואים אותו (ולפי זה גם אחרי וילון אינו צריך לענות, אבל מצד שני אולי אפשר לומר שמכיוון שנקרא אותו חדר, גם אם יושב אחר מחיצה נקרא שפורש מהציבור אם לא עונה עמהם).

11 שו"ע סי' פ"ז ס"ד וסי' שט"ו ס"ג. שמירת שבת כהלכתה פכ"ד ס"ל ואילך.
12 דאם מותר לחלק רשות על הוספה לטפח שקיים (שם סי' שט"ו ס"ה) כל שכן שמותר לכוון שהמחיצה שקיימת כבר תחלק הרשות.

13 ראה שמירת שבת כהלכתה פכ"ד סל"ז שמותר להעמיד מחיצה מתקפלת בין שתי מיטות בבית רפואה, כיון שאינה באה להתיר דבר (אלא לצניעות), ואחר כך יכול להשתמש בה כמחיצה המתרת כדי שיוכל להתפלל שם. עיי"ש. ולפי זה אולי אפשר לומר שגם המעמיד המחיצות בעצמו יוכל לכוון אח"כ שיהיו מחיצות גמורות, כיון שבתחילה לא היה צריך שיהיה חדר בפני עצמו אלא רק אח"כ כאשר המניין אומרים הדברים שבקדושה. ועצ"ע.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'
ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

עניית דבר שבקדושה בעת הלימוד

שאלה: היושב בבית הכנסת ולומד מאחורי מחיצה האם צריך לענות לדברים שבקדושה ששומע?

ממה שכתבו הפוסקים¹ יוצא, שיש חילוק אם אדם נמצא באותו חדר שבו המניין מתפלל, שאז צריך² לענות על קדושה, ברכו, מודים וברכת כהנים³, גם אם לומד⁴ (מה שאין כן אמנ⁵), ובתלמוד תורה רבים פטורים מלענות, אבל בחדר אחר יכול (וכדאי) לענות⁶ על עניינים אלו, ואם לומד פטור מלענות⁷. ולפי זה יוצא שכאשר הופכים את החדר לשני חדרים על-ידי עשיית מחיצה, הלומדים בצד השני אינם צריכים לענות.

ובפרטות: כתבו הפוסקים⁸, שלצירוף עשרה למניין, גם העומדים אחר וילון שפרסו אותו לצניעות מצטרפים⁹, אבל אם הניחו מחיצה לשם מחיצה להפוך החדר לשני חלקים, אזי העומדים מאחוריו אינם מצטרפים למניין, אם אינם רואים אלו את אלו¹⁰.

- 1) ראה הנסמן בפסקי תשובות סי' קכ"ד אות ח וסי' קכ"ה אות ח וסי' רט"ו אות ד ובשו"ע הקצר פכ"א ס"ח.
- 2) וראה שכן היא גם שיטת אדה"ז שכתב (סי' קכ"ה ס"ד) "הנכנס לביהכ"נ... חוזר ועונה עמהם". וגם אם עוסק במשהו אחר כל זמן שיכול לענות צריך לענות, ולכן פסק בסודור (הלכות תפילין) שבין הנחת תפילין של יד לשל ראש "מותר להפסיק ולענות... שלא לבטל מעניית דבר שבקדושה", ומזה לומד הרבי (אג"ק חט"ו עמ' קפה, שערי הלכה ומנהג ח"א עמ' סט) שמשמע שחובה להפסיק ולענות. וראה בזה בספר הפסק בתפילה עמ' 109.
- 3) בסידור (הלכות תפילין) לא כתב אדה"ז שמותר להפסיק בין תפילין של יד לראש לאמירת מודים (וברכת כהנים), ויש שלמדו (הפסק בתפילה פ"ב ס"ט ופ"ד ס"ב סק"א) שאין לענות מודים בין יד לראש, אלא שאפ"ל שאולי אדה"ז סמך על מה שכתב בשו"ע הלכות ק"ש (סי' ס"ו ס"ה) שמותר לענות למודים (וברכת כהנים - שו"ת אג"מ ח"ד סכ"א), ובפרט שאפשר לומר שנדון דידן דומה לאוחז באמצע ברכות ק"ש שצריך לענות על מודים וברכת כהנים.
- 4) ואם ישנם הרבה מנינים ומפריעים ללימוד, כתב בשערים המצוינים בהלכה (סי' ס"ק א) שאין צריך לענות כלל.
- 5) ושם כתבו דאמן יש"ר בכלל הפטור, וצ"ע מהי שיטת אדה"ז בזה, דבסידור לגבי הפסק בין יד לראש כן הזכיר עניית קדיש (איש"ר).
- 6) וכ"כ גם אדה"ז (סי' נ"ה סכ"ב) ש"אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש או קדושה, יכול לענות עמהם כל השומע קולם, אפילו הוא בבית אחר לגמרי".
- 7) ואף שהובא לעיל (הערה 2) שאם מותר לענות אזי חובה להפסיק ולענות, יש לומר שכל זה רק אם נמצא באותו חדר שאז יש חובה לענות, אבל אם זה חדר אחר ואין מראה זולו בזה שאינו עונה, לכן אינו חייב לענות (אבל כדאי) ואם לומד אינו צריך כלל לענות. ולפי זה יוצא, שאדם המניח תפילין בביהכ"נ ושומע דברים שבקדושה מחדר סמוך, בין יד לראש, לא יענה.
- 8) משנ"ב סי' נ"ה ס"ק מ"ט, כה"ח שם אות סט ופסקי תשובות שם אות כה.
- 9) וכל זה אם רוצים להצטרף, אבל שתי מנינים שמתפללים באותו חדר גם אם אין מחיצה כלל ביניהם אין מצטרפים אחד לשני וכל אחד צריך דוקא את המנין שלו (פסקי תשובות סי' נ"ה אות כב), וכן אינם צריכים לענות על דברי הקדושה של המנין השני (משנ"ב סי' קכ"ד ס"ק ג ואשי ישראל פכ"ד הערה סב).
- 10) ואולי אפשר לומר שגם לשיטות אלו שסבורות (ראה הנסמן בפסקי תשובות סי' נ"ה שם ובשו"ע הקצר פכ"א ס"ז) שכשאין גובה המחיצות מגיעות עד התקרה מצטרפים העומדים מאחורי המחיצה, כל זה לגבי צירוף למניין שרוצים להצטרף, ומכיון שסוף כל סוף

מסירת נפש - כלי לגילוי העתיד לבוא

הכהונה ניתנת מלמעלה בירושה ולא בזכות, ואין ייתכן שפינחס קיבלה כשכר עבור עבודתו? • מהגילויים לעתיד, שעל-ידי עבודת האדם במסירת נפש ימשיכו גם את האורות הבלתי-גבוליים בכלים, ובפנימיות • פינחס הוא אליהו מבשר הגאולה, ולכן למרות היותו ראוי לכהונה, השיג זאת דווקא על-ידי עבודתו • צריכה להיות עבודה במסירת נפש גם ביום-יום • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

להקדישו קודש קדשים הוא ובניו עד עולם", שהם וכל יוצאי חלציהם יהיו כהנים, אבל אלו שמוצאם אינו מאהרן ובניו שנמשחו, אין מקום שעניין של עבודה יסייע להיות כהנים. זאת אומרת, שכהונה היא דבר שהטביע הקב"ה כמו טבע בהבריאה, שאהרן ובניו - בטבעם קדוש.

- וכמו שכתב רש"י בנוגע לכהונה, "גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר⁵ ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך ויבדל אהרן להקדישו וגו'" -

ואם כן אינו מובן: כיון שפינחס מצד עצמו לא היה כהן, כיצד קיבל כהונה על-ידי העבודה של "בקנאו את קנאתי וגו'", "תחת אשר קנא לאלקיו וגו'?"

ב. לאחר שהתורה מסיימת את הסיפור אודות פינחס והעניינים שהיו קשורים לזה ובאו כתוצאה מזה (הציווי על מלחמת מדין, ומנין בני-ישראל, שבא בסיבת המגיפה) - מסופר בהמשך הפרשה

א. בהתחלת¹ פרשת פינחס מספרת התורה אודות דברי הקב"ה "פינחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי גו' בקנאו את קנאתי וגו' לכן הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם", שאף-על-פי שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחן, אבל פינחס שגולד קודם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהונה עד שהרגו לזמרי².

וצריך להבין: עבור עבודה - נותנים שכר, וככל שהעבודה היא גדולה ונעלית יותר, יגדל יותר שכרה.

אבל כהונה - אינה עניין של שכר, אלא עניין השייך ל"טבע", טבע אהרן ובניו. בשעה שהקב"ה ציזה למשוח את אהרן ובניו, אזי הבריל וקידוש אותם מכל בני-ישראל, כמו שכתוב³: "ויבדל אהרן

1) השיחה הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר (באדיש), ונרפסה בלקו"ש ח"ד ע' 1070 ואילך. במהרהרה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
2) זבחים ק"ב. הובא בפרש"י ריש פרשתנו.
3) דברי הימים"א כג, יג.

4) קרח טז, ה (מבמדר"ר (פי"ח, ז) ותנחומא (ה) שם).
5) בראשית א, ד"ה.
6) פרשתנו כה, יג.

ויהי מורא שמים עליכם

אנטיגינוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר: אל תהיו כעבדים המשמ"י שין את הרב על-מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשיין את הרב שלא על-מנת לקבל פרס; ויהי מורא שמים עליכם (פרק א, משנה ג)

פירוש רבינו עובדיה מברטנורא:

פרס - לשון ערך, "בערכך" מתרגמין "פורסניה" והוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדני ליתן לו כלום, כמו מה שייתן אדם לבנו קטן, או לאשתו, או לעבדו מפני קורת-רוח שעשו לו, ואפילו לחקות פרס כזה לא יעבוד אדם את בוראו אלא מאהבה בלבד.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

השאלות במשנתנו: א) הרי זה בניגוד למה שכתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך" (ועוד כיצא בזה) שזהו, לכאורה, על-מנת לקבל פרס? ב) למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("הוו כעבדים כו")? ג) ויהי מורא שמים עליכם - הלוא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ולא הנהגה של מידת חסידות? ד) מהו פשר הלשון "עליכם" (ולא "בכם").

והביאור:

מצד שורת-הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על-מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריכון ימיך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף-על-פי-כן "אל תהיו כעבדים המשמשיין את הרב על-מנת לקבל פרס".

והנה, מאומרו "אל תהיו כעבדים" מוכן שמדובר באדם שהוא בדרגת 'עבד', שבהפקירא נחא ליה. אי לזאת, צריכים להודיעו בתחילה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מידת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא על-מנת לקבל פרס. משום זה מקדים התנא "אל תהיו כו", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הוו כו".

מבואר בחסידות שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. ועניינן: יראה תתאה - שירא מהעונש (או על-כל-פנים מהפגם שנגרם לו על-ידי החטא). יראה עילאה - יראת הרוממות ויראת כושת, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא - האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על-ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה - שלא על מנת לקבל פרס כלל. וסדר העבודה הוא - יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרוממות: אל תהיו כעבדים - יראה תתאה, על-מנת לקבל פרס - אהבה זוטא, שלא על-מנת לקבל פרס - אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם - יראה עילאה. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו כ"אתערוותא דלתתא", והבאה מלמעלה כ"אתערוותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה", לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" - לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם.

(מהתוועדות שבת קודש פרשת פינחס תשל"ז - בלתי מוגה)

בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות. האדם שלמטה הוא ברמות אדם העליון. וכשם שבאדם העליון ישנן שתי מדריגות, האור כפי שבא בהשתלשלות והאור שלמעלה מהשתלשלות, כך גם באדם למטה, בנשמה, ישנן שתי מדריגות: הנשמה כפי שמלוכשת בכוחות כו' - שנחלקת לד' מדריגות: נפש, רוח, נשמה וחייה, כשם שהאור שבהשתלשלות נחלק לד' עולמות: עשיה, יצירה, בריאה ואצילות - והנשמה כפי שהיא למעלה מכוחות, בחינת "יחידה", הקשורה עם "יחיד"17. ובכדי להמשיך מלמעלה בחינת יחיד, האור שלמעלה מהשתלשלות - צריכה להיות העבודה למטה בבחינת היחידה שבנפש, שלמעלה מכוחות הגלויים18.

וזהו הפירוש במאמר רז"ל19 "אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין":

הלשון "ואם לאו אין נגאלין", מלמדנו, שביאת הגאולה על-ידי התשובה דווקא, אינה רק מצד עניין החטא, כיון שהתשובה תקנה את החטאים שמסתיירים ומעכבים את הגאולה, אלא שבשביל עניין הגאולה עצמו נדרשת עבודת התשובה.

והטעם לזה: עיקר התשובה היא מצד בחינת יחידה שבנפש (שלכן ביכולת התשובה לקנה כל הפגמים20 שנעשים על-ידי החטאים, כי הפגמים הם בכוחות הגלויים, ועל-ידי עשיית התשובה ממשיכים מלמעלה, מיחידה שבנפש, ובמילא מתמלאים כל הפגמים), ולכן, בשביל הגאולה העתידה יש צורך בהקדמת התשובה, בחינת יחידה, בכדי להמשיך את הגאולה שלימה, בחינת יחיד.

ד. בחינת היחידה, שלמעלה מכוחות הגלויים, מתבטאת בעבודה של מסירת נפש, כיון שגם מסירת נפש היא למעלה מכוחות הגלויים, טעם ודעת, שהרי בשכל אין טעם על מסירת נפש (האמיתית - לא לשם שחר), והכוח על מסירת נפש הוא מבחינת היחידה. ולכן דווקא בדורות של עקבתא דמשיחא ישנה העבודה של מסירת נפש - בכדי לגלות בחינת היחידה, ולהמשיך על-ידי זה

אודות חלוקת ארץ-ישראל21, אודות התמנות יהושע לרועה ישראל שיכניס את בני-ישראל לארץ-ישראל22, ואחר כך, עד לסיום הסדרה, באה פרשת הקרבנות23, שחלק מהקרבנות (כמו שתי הלחם, כמה מקרבנות ציבור, נסכים24) היו יכולים להקריב רק בארץ-ישראל25.

וכיון שמסופר אודות כל עניינים אלו בפרשה שנקראת על שם פינחס, הרי מוכן, שהכניסה לארץ-ישראל, וכל העניינים הקשורים עמה, יש להם שייכות לפינחס, שעל-ידי עבודתו של פינחס נכנסים לארץ-ישראל.

אמרו רז"ל22 שאלמלא חטאו, היתה כבר אז - בכניסה הראשונה לארץ - גאולה שלימה. והגם שבפועל לא היתה אז גאולה שלימה, הרי מוכן, שבכמה פרטים היתה הכניסה לארץ דומה לגאולה העתידה23.

וכיון שהכניסה לארץ-ישראל היתה בדומה לגאולה העתידה, יובן הקשר של הכניסה לארץ-ישראל עם פינחס - כיון ש"פינחס הוא אליהו"24, ואליהו הוא זה שיבשר אודות הגאולה השלימה בקרוב.

ג. החידוש שבגאולה העתידה יהיה - ש"לא יכנף עוד מוריך"25, שאור-אין-סוף לא יהיה מכוסה בלבושים, ויאיר בגילוי26. עכשיו מאיר האור כפי שבא בלבושים וכפי שמתצמצם לפי ערך העולמות, אבל לעתיד יאיר האור עצמו ללא הסתר של לבושים,

(7) כו, א ואילך.
 (8) שם, טו ואילך.
 (9) כח, א ואילך.
 (10) ראה מנחות מה, ב. זכחים קיא, א.
 (11) ואף שהאמור בחומש הפקודים (פ' פינחס) קרב במדבר (מנחות שם) - הרי האמירה בפרשה זו באה בקשר עם כניסתם לארץ דווקא (עיי' רד"ל - הובאה בפרש"י מספרי - עה"פ פורשתנו כח, ב).
 (12) נדרים כב, ב. וראה שמו"ר רפ"ב. ובכ"מ.
 (13) וכן בנוגע פרשת הקרבנות - סיום וחותם הסדרה - עיקר ענינים יהי' לעתיד, כמ"ש "ושם נעשה לפנך כו' כמצות רצונך". ועיין בהמשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.
 (14) תרגום יונתן וירא ו, יח. זח"ב קצ, טע"א. פרו"א פמ"ז. יל"ש ריש פרשתנו. מדרש אגדה שם. פרש"י ב"מ קיד, ב. רלב"ג מלכ"סא יז, א. ועוד.
 (15) ישע"ל, ב.
 (16) תניא פל"ו.

(17) ראה לקו"ת ראה כה, א. ובכ"מ.

(18) ראה גם לקו"ת ח"ג ע' 867 ואילך.

(19) סנהדרין צו, ב. ראה לקו"ת תצא מ, ד.

(20) ראה לקו"ת אחרי כו, ג.

פרשת פינחס

פרשת פינחס

פרשתנו נקראת תמיד לפני ימי בין המצרים או מיד בתחילתם. בקריאה זו יש משום הקדמת רפואה למכה, שהרי "פינחס זה אליהו" (ילקוט שמעוני), מבשר הגאולה.

(משיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ו)

פרשת פינחס

הרבי הרי"צ נכנס לבריתו של אברהם אבינו ביום ב' פרשת פינחס. פעם התבטא (ספר השיחות ת"ש עמ' 158), שרוב מאורעות חייו נרמזים בפרשה זו. אומר על כך כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

פינחס פעל על-פי ההלכה של "הבועל ארמית קנאין פוגעין בו", שאינו חיוב, שהרי "הבא לימלך אין מורין לו" (סנהדרין פד); וכן גם הרבי מסר את נפשו על החזקת היהדות גם בדברים כאלו שאין האדם מצוה למסור את נפשו עליהם.

זאת ועוד – שני שמותיו של הרבי שייכים לפינחס. יוסף – פינחס היה מזרעו של יוסף (רש"י וארא ו, כה). יצחק – פינחס עולה ר"ח (208), כמנין יצח"ק.

(לקוטי שיחות כרך יח עמ' 320)

והרי רמזים נוספים:

(א) בשיעור של יום ב' פרשת פינחס, משני עד שלישי, נאמר (פסוקים כח"ז) "בני יוסף למשפחותם... אלו בני יוסף למשפחותם", וכן (פסוק לג) "וצלפחד בן חפר לא היו לו בנים כי אם בנות" (לרבי היו רק בנות). (ב) בסוף פרשתנו נאמר "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", ומבואר בזוהר (ח"א רח) ששמיני עצרת הוא כנגד יוסף. זאת ועוד: 'עצרת', לשון מעצר, רומז למאסרו הקשה של הרבי בשנת תרפ"ז.

(משיחת ש"פ פינחס תשכ"ז)

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כה,יא)

פינחס הוא אליהו (ילקוט שמעוני)

הילקוט אינו אומר "אליהו הוא פינחס" (אף שפינחס קדם לאליהו), כי מבואר בזוהר (ח"א מו) שאליהו היה בעולם כבר בתחילת הבריאה, ככתוב (בראשית א) "ועוף יעופף על הארץ" (היינו כמלאך, לא כילוד אישה).

(לקוטי שיחות כרך ב עמ' 343)

בחינת יחיד, שתגלה בכיאת המשיח. והגם שמסירת נפש היתה מוכרחת להיות תמיד (כמבואר בתניא²¹ שקיום התורה ומצוותיה תלוי בזה שיוזכר תמיד עניין מסירת נפשו, ולכן נצטווה גם הדור שנכנסו לארץ לקרות קריאת שמע (מסירת נפש) פעמים בכל יום, אף שהובטחו "פחדכם ומוראכם גו"²²) – הרי אין זו עבודה של מסירת נפש בפועל; העבודה בפועל היא קיום התורה ומצוות, והמסירת נפש היא רק בכוח בעבודה של תורה ומצוות. ובמילא הרי זה בחינת יחידה (מסירת נפש), כפי שמלוכשת בנרנ"ח (העבודה דתורה ומצוות).

מה לעשות, אזי אין מורין לר²³, היינו, שאין אומרים לו ההוראה²⁴, ורק "קנאין פוגעין בו"²⁵ – שזהו עניין של אמיתית המסירת נפש²⁶. וזוהי השייכות של פינחס עם הגאולה העתידה: הגאולה העתידה תבוא דווקא על-ידי עבודה במסירת נפש שאינה מוגבלת על-ידי חשבונות, גילוי בחינת יחידה, שתגלה בחינת יחיד.

1. בנוגע לגילויים בגאולה העתידה, איתא בגמרא²⁷ על הפסוק²⁸ "ושמתי כרכב שמשתיך": "חד אמר שוהם, וחד אמר ישפה, אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין".

בגאולה העתידה יהיו שתי המעלות: האור ואיר כפי שהוא ללא הגבלות, ואף-על-פי-כן גם אור זה יאיר בפנימיות

"שוהם" – הוא "אבן שמאיר בבחינת אור ישר, והיינו שהוא אבן המאיר ובאורו נראה אור האחרים", ו"ישפה" – הוא "אבן שהוא מבריק וזורק... בבחינת

מה שאין כן בעקבתא דמשיחא, כשנדרשת מסירת נפש בתור הקדמה לגילויים שלעתיד, גילוי עצם האור, "ולא יכנף" – מוכרחת להיות העבודה של מסירת נפש בגילוי, בפועל, שבאה מגילוי היחידה ללא לכוש.

ה. גם במסירת נפש בפועל גופא יש דרגות:

ישנה מציאות, שהוא אמנם מוסר נפשו, אבל המסירת נפש גופא היא אצלו במדידה והגבלה – בכל פעם, שמגיע לידו עניין של תורה ומצוות הקשור עם מסירת נפש, הוא מעיין בשולחן-ערוך, ואם על-פי שולחן ערוך מחוייבים למסור נפש על עניין כזה, אזי הוא מוסר נפשו. אבל אמיתית עניין מסירת נפש הוא – להיות מסור להקב"ה ללא הגבלות כלל, שאז המסירת נפש שלו היא למעלה לגמרי מטעם ודעת, ללא חשבונות כלל.

ובזה הוא החידוש במסירת הנפש של פינחס: נוסף לכך שהיה אצלו עניין המסירת נפש בכלל, הרי מסר נפשו על עניין שעל-פי דין לא היה חיוב לעשותו (ואדרבה: אילו היה שואל אצל בית-דין

21 ספכ"ה.

22 ס"פ עקב.

23 סנהדרין פב, א. ובפרט לפי הירושלמי (סנהדרין פ"ט ה"ז) דפגיעת קנאים היא שלא ברצון חכמים.

24 עפ"ז יש לתרץ קושיית הח"מ (שו"ע אה"ע סט"ז סק"ד) למה השמיט בשו"ע דין דקנאין פוגעים – שהוא מפני שאין להורות, אבל רמזו בסגנון של סיפור (שם ס"ב): "אם לא פגעו בו קנאים" (וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 151 ובהערה 10. ח"ה ע' 319 ובהערה 14). – יש מתרצים דלא הביאו בשו"ע מפני דס"ל להבי" דקנאים פוגעין היינו רשות ולא ציווי – ואינו מוכן: דרשות להמית אדם חידוש גדול הוא (אף דנמצא גם במכות א, ב), ולמה ישימטו בשו"ע?

25 סנהדרין פא, ב. רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד.

26 ומס"ג זו הוצרכה להיות בגלל גודל ההעלם וההסתרה שהי' אז, עד להענין דעון בעל פעור, שהו"ע של ע"ז, שנוגע בקדוה יסודית של כל התומ"צ, ונמשך ופועל גם בדורות שלאח"ז – כדאיתא במדרש (פרד"א ספמ"ה) והובא בתוס' (סוטה יד, א ד"ה מפני) בטעם קבורת משה "מול בית פעור", ש"בכל שנה ושנה... בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע" (מהנחה בלתי מוגה).

27 ב"ב עה, א.

28 ישע"י נד, יב.

לא 'חידוש' של ליובאוויטש

בינתיים נטפלו לנושא כמה וכמה, וטענו שזהו 'חידוש' של ליובאוויטש. הרבי בהתוועדות ל"ג בעומר (שיחות קודש תשל"ז שם עמ' 721) הביא בתגובה לכך דברים שנכתבו בספר שאילת שלום ("ספר זה - ציין הרבי - נכתב ונדפס עוד לפני שנולדתי וכן טרם נולד אאמור", וכך גם קודם שנולדו הנטפלים ואבותיהם...):

"המון העם מקילים, ואנן בעונותינו ראינו כי גם מקצת בעלי תורה ויראי ה' נכשלים, כשיושבים בסעודת שהכלה יוצאת בהינומא וכן בסעודת ליל שבת שנולד זכר וכיוצא-בזה, ואוכלים מיני תרומא ולביבות ופת בכיסנין וכהאי-גוונא, הולכים לביתם בלתי לברך במקומם ברכה הראויה לאחריו, ואני בחיבורי 'קטן שהגיע לחינוך' ערכתו בכלי קרב להוכיח אותם במישור, ומצווה על כל אחד מהמסובין להיות כורז ומזכיר לחבירו טרם ישכח וילך לו, ואין כאן מקום להאריך בתוכחת על און איש".

החיד"א ב'שם הגדולים' (מערכת רב אחאי בסופו) כותב על הנ"ל "הוא הרב הגאון זה סיני" והיה אב"ד דברעסלוי והמדינה וכו'.

בהתוועדות הורה הרבי ביישר-כוח גדול למי שהעיר לו אודות דברי השאלת שלום ("העיריני חכם אחד.. ומגיע לו יישר-כוח גדול").

טרם הודפסה חוברת ליקוטי שיחות פרשת בהרי-בחוקותי תשל"ז, הורה הרבי לצרף אליה ולהדפיס את הדברים ב"הוספה", ושם נאמר כהקדמה:

"לתועלת הרבים מועתקת בזה הוראת בעל המחבר ספר שאילת שלום (לשאלות פרשת יתרו ס"ק טו) עליה דובר גם כן בהתוועדות ל"ג בעומר ה'תשל"ז".

וזה לשונו בנוגע לדין דידן...: " (משם הועתקו להערת המו"ל ב'לקוטי שיחות' כרך כד עמ' 381, כנ"ל).

ואגב, יציין לסיום, גודל דיוקו של הרבי באיגרת בה פתחנו משנת תשח"י: "שהרמ"א וגדולי ישראל נהגו להכריז בכגון דא".

אף אנו נסיים באמרת הרבי בריבוי הזדמנויות: ויהי רצון שבקרוב יעשו "ברכה אחרונה" על עניין הגלות...

- מציאות רחוקה ובפרט בקראקא עירו של הרמ"א, שם שימש כמרא דאתרא.

ולכן הדגש בהנהגת הרמ"א הוא על תפילת ערבית בזמנה, קודם הצות לילה.

והרי עניין זה (תפילת ערבית בזמנה) הוא לכל הדיעות עניין מדרבנן [ובפרט כשיש שכרות - שאז עניין זה אינו אלא הידור], מה שאין כן ברכה אחרונה הרי היא חיוב גמור על כל פנים מדרבנן, ויש סברא שזהו מן התורה (טאווא"ח סוף סימן רט).

ושוב הסיק הרבי קל"חומר:

אם בקראקא סובב הרמ"א בעצמו ועורר על דבר תפילת ערבית בזמנה ולא הסתפק בשיגור השמש שלו, תלמידיו וכיוצא-בזה. והרי מכיוון שנאמר שהרמ"א היה מתחפש, אזי לא היה הכרח שידעו שהוא הרמ"א המעורר - שאולי נלוו אליו מלווים.

על-אחת-כמה-זכמה בדורותינו אלו ובכרך גדול ובנוגע לברכה אחרונה - שבו נוגע עוד יותר מהדיוק אודות תפילת ערבית בזמנה בפורים (שהרי הוא המשך לסעודה שבה קיימו "לבסומי עד דלא ידע").

לפי הנ"ל, מדוע אכן לא הזכיר הרמ"א גם אודות ברכה אחרונה (מלבד תפילת ערבית בזמנה)? - על כך השיב הרבי באותה התוועדות:

בנוגע לתפילת ערבית - הרי ודאי כל אחד מחוייב בזה בזמנה, ואין בזה חילוקי שיעורים (אלא אם כן מי שמחמת שכרות, שיכול להמתין עד נץ החמה). מה- שאין-כן בנוגע לברכה אחרונה הרי אם היה בנתיים מצב של שכרות גדולה, על אחת כמה וכמה אם היה זה באופן של עד דלא ידע (והרי לדעת הרמ"א (סתרצ"ה ס"ב) אפשר לצאת ידי חובת "עד דלא ידע" על-ידי שירדם בשינה), אזי נכנסים לשאלה אם מותר בכלל לברך ברכה אחרונה, שהרי ייתכן שעבר שיעור עיכול והיה הפסק והיסח הדעת וכו'.

נמצא שאם הרמ"א היה מעיר משנתם כדי לעשות ברכה אחרונה, היה עליו להיכנס לכל בית בנפרד ולערוך בירור מתי אכלו הכזית האחרון, אם נרדמו ואם עבר שיעור עיכול וכו', אבל בנוגע לתפילת ערבית בוודאי מחוייבים!

הרבי האריך להבהיר את העניין כראוי ("עניין של בירור כדי להעמיד העניין על תילו"), אך סיים ב"המעשה הוא העיקר" - שאלו החייבים בברכה האחרונה בטח יעשו כן...

שהעולם יודרך ויוכל לקבל את האור הבלתי מוגבל בפנימיות.

וגם עניין זה מרומז בפינחס, "פינחס הוא אליהו", מבשר הגאולה:

כהונה - אינו דבר שבא על-ידי עבודה, אלא מקבלים זאת מלמעלה ונעשה "טבע" (כנ"ל).

ועל כן צריך לומר, שפינחס מצד עצמו היה ראוי לכהונה, עוד קודם שהרגו לזמרי, ואף-על-פי-כן לא ניתנה לו כהונה בפועל עד שקינא קנאת ה' והרגו לזמרי, בכדי שהמשכת הכהונה מלמעלה תבוא אצלו על-ידי עבודתו.

ועניין זה מרומז גם בפסוק "הנני נותן לו את בריתי שלום" (שעניין השלום הוא חיבור הפכים³⁵) - שיהיה אצל פינחס חיבור שני הקוין, גילוי שלמעלה עם עבודה שלמטה.

ושלום וחיבור כזה הוא מעין הגאולה העתידה³⁶ - "פינחס הוא אליהו", שיבשר אותה בקרוב ממש.

ז. ועניין חיבור ב' הקוין - המשכה והעלאה - בעבודת האדם:

יש צורך בחיבור בחינת היחידה עם הכוחות הפנימיים, שגם בהם תהיה נרגשת היחידה בפנימיות³⁷.

כלומר: לא רק כפי שקיים התורה ומצוות בא לאחרי ההקדמה של קריאת שמע, מסירת נפש בכוח, היינו, שהעבודה בפועל היא רק בכוחות הפנימיים, ומסירת הנפש של יחידה מלובשת ומסותרת בכוחות הפנימיים, אבל לא בחינת היחידה כפי שהיא בעצם;

אלא הדרישה היא, שתמיד, בכל היום, תהיה העבודה בתנועה של מסירת נפש בפועל, שבחינת היחידה כפי שאינה בהתלבשות, תאיר אצלו בגילוי בפנימיות, בכוחות הפנימיים.

ואז ישנן שתי המעלות: יחידה ופנימיות וכלי. ועל-ידי זה פועלים את הגילוי לעתיד - "כדין וכדין".

(ש"פ פינחס, ה'תשח". תורת מנחם כרך כג עמ' 192/199)

35) ראה תניא אגה"ק סוס"ל. ובכ"מ.

36) והיינו, שזהו ענין ששייך להזמן דלעת"ל, מ"מ, צריך להיות ענין זה בעבודה גם קודם לכן (מהנחה בלתי מוגה).

37) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. ע' 895 ואילך.

אור חוזר²⁹. ובזה היא הפלוגתא, אם גילוי האור דגאולה העתידה יבוא בדרך המשכה מלמעלה למטה - "שוהם", או על-ידי זיכרון והעלאה מלמטה למעלה - "שפה". והקב"ה אומר: "להוי כדין וכדין", שיהיו ב' המעלות: מעלת המשכה ומעלת ההעלאה³⁰.

החילוק שבין המשכה והעלאה הוא:

בהמשכה מלמעלה למטה - האור הוא בלתי מוגבל, מה שאין כן בהעלאה מלמטה למעלה - נמשך אור שהוא לפי ערך ולפי אופן העבודה שלמטה.

אבל יש גם מעלה בהעלאה מלמטה למעלה: כאשר האור נמשך מלמעלה למטה, שלא על-ידי עבודת התחתון - הרי לא כל פעם יכול התחתון לקבל את האור בפנימיות, כיון שאינו כלי אליו, והאור מאיר על התחתון רק בדרך מקיף³¹; מה שאין כן כאשר האור נמשך על-ידי העלאה, הרי כיון שהתחתון מוזכר את עצמו על-ידי עבודה, אזי נעשה כלי לקבל את האור בפנימיות³².

וזה יהיה החידוש בגאולה העתידה, שיהיו שתי המעלות: האור יאיר כפי שהוא ללא הגבלות, גם האור שהוא נעלה יותר מלהיות נמשך על-ידי אתערותא דלתתא, ואף-על-פי-כן הנה גם אור זה יאיר בפנימיות.

ואופן כזה בהמשכת האור, שיהיו בו שתי המעלות - לא היה עדיין, ויהיה רק לעתיד לבוא.

ומה שכתב רבינו הזקן³⁶ "וגם כבר היה לעולמים מעין זה (מעין הגילוי דלעתיד) בשעת מתן תורה" - הרי זה בנוגע למעלה שבשעת מתן תורה נמשך אור בלתי מוגבל, מעין הגילוי לעתיד;

אבל המטה לא נזדכך עדיין להיות כלי האור, שלכן, "במשוך היוכל"³³, מיד לאחרי מתן תורה, חזר להיות כמו לפני מתן תורה, ועד שהיה יכול להיות חטא העגל³⁴. אבל לעתיד יהיה "כדין וכדין",

29) לקו"ת ראה כו, ריש ע"ד.

30) עיין בכ"ז לקו"ת שם מאמרי ושמתי כדכד (כד, ד ואילך).

31) וכיון שאינו מאיר בפנימיותו, אלא רק מקיף עליו מלמעלה - אפשר להיות מזה יניקה לקליפות ח"ו (מהנחה בלתי מוגה).

32) ראה גם לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך.

33) יתרו יט, יג.

34) וזה שבשעת מ"ת פסקה זוהמתן (שבת קמו, רע"א. וש"ג), הרי זה דוגמת הבינונים בשעת התפלה, שאז הרע שבהם הוא יש צלם, ואחרי התפלה יכול להיות חוזר ונייעור (ר"ה וירד תרמ"ג בסופו (ס"ה תרמ"ג ס"ע פד)).

מבטו של משיח פועל פעולתו

לימוד מתוך כוסף והשתוקקות

...לימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי:

לכל לראש - שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן בית- המקדש, אלא (גם לולי החורבן) מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות רבית-המקדש השלישי... ועוד ועיקר - שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי אם הלכה למעשה בפועל ברגע שלאחר-זה, כיוון שמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) ייגלה ויבוא משמים ברגע כמימרא!

(משיחת שבת פרשת בלק, י"ז (טו"ב) בתמוז, התנש"א. ספר השיחות תנש"א כרך ב, עמ' 691)

הכנה לגאולה כ"פנימי"

...הלימוד מזה בעבודת האדם במקום וזמן זה, בהתאם להוראת הצמח-צדק . . . בנוגע לאותו יהודי שרצה לעלות לארץ-ישראל ולשקוד שם בתורה ועבודה) - "עשה כאן ארץ-ישראל":
[. . .] הגם שנמצאים בגלות וברגע לאחרי זה באה הגאולה והולכים לארץ-ישראל - א) צריכה להיות העבודה ברגע זה ובמקום זה "כאן" - להיות בשלימות על-פי המצב העכשווי והמקום הנוכחי. ב) העבודה צריכה להתבטא ב"עשה כאן ארץ-ישראל", להכניס ב"כאן" (מקום וזמן זה) "ארץ-ישראל", שלימות מצב הגאולה - על-דרך "פנימי" שמכניס שלימות בכל פרט בעבודתו (גם בעניינים שהם רק הכנה לדברים אחרים). ג) זה גופא מרגיל את היהודי לגאולה עד שזה מביא את הגאולה השלימה כשכל בני-ישראל חוזרים לארץ-ישראל כפשוטה, ו"עתידה ארץ-ישראל שתתפשט בכל הארצות" (על-ידי העבודה של "עשה כאן ארץ-ישראל") עכשיו.

(משיחת שבת פרשת פינחס תנש"א. התוועדות תנש"א כרך ד עמ' 59-60)

המפתח ביד כל אחד ואחד

[. . .] אמנם הרמב"ם מבאר שישנו סדר בדבר, "יכוף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וכו'" - אבל כל זה כאשר הגאולה באה על דרך הרגיל, מה-שאינ-כן כאשר "זכו", ועל-אחת-כמה-זכמה לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין", לא רק באופן ד"אחישנה", אלא גם באופן ד"בעתה" - אזי באה הגאולה תיכף ומיד ממש, למעלה מכל סדר והגבלה כו'!

ובפרט לאחרי שנשיא דורנו הכריז "לאלתר לגאולה", והודיע שהמצב הוא ש"הנה זה עומד אחר כותלנו", משיח צדקנו עומד מאחורי כותלנו... וכותל זה אינו באופן של מחיצה כו', שכן, יש בו "חלונות" ו"חרכים", ומשיח צדקנו "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", והרי פשיטא ש"מבט של משיח" ("משיח'ס א קוק") פועל פעולתו... ואם כן, בוודאי שבידו של כל אחד ואחד לפעול שהגאולה תבוא במהרה בימינו, ולא רק מחר או לאחר זמן, אלא היום ממש, שבת פרשת פינחס שנת תשמ"ד, ובשבת זו עצמה - לפני תפילת מנחה, ובפשטות - שברגע זה ממש פותחים את העיניים ורואים שמשיח צדקנו נמצא עמנו בבית הכנסת ובית מדרש זה, בשר ודם, נשמה בגוף, למטה מעשרה טפחים!...

(משיחת שבת פרשת פינחס תשד"מ. התוועדות תשד"מ כרך ד עמ' 2214-2210 - בלתי מוגה)

יהודה הנשיא (ברכות ג, ב וראה נושאי-כלי שולחן ערוך אורח חיים ריש סימן סז) - ובאמצע הסעודה, הרי הדיוק "בזמנו" (גם) בקריאת שמע הוא מדרבנן - [ובתפלה ניתוסף גם זה דרשות הוא כו', כמו שכתבתי במכתב הקודם], ובפרט באונס שכרות (דהרי בפורים עסקינן. והא דאין צריך אזהרה על כללות הענין דקריאת שמע ותפלה בנידון-דידן - יש-לומר בפשטות, דהרי רוב הסעודה צריכה להיות ביום) רמ"א (סתרצ"ה סעיף ב) - ויכול לקרותו עד [עלות השחר - תפלה, ויש-אומרים דגם תפלה - עד] הנץ החמה (אורח חיים שם סוף סימן רלה, פירוש המשניות [=להרמב"ם]) ריש פרק ד (אבל ראה העתקת קאפח שם) ערוך השלחן שם - ואולי מקורו מזה דהרמ"א לא מחלק בין תפלה לקריאת-שמע, ודלא כמשנה ברורה שם) - ואין מקום (בזמן ארוך כל כך) לחשש.

ברכה אחרונה לאחר שכרות?

על תוכן המענה הנזכר חזר הרבי גם בהתוועדות י"א ניסן תשל"ז (שיחות-קודש שם עמ' 608-609) אז נזקק הרבי שוב לנושא, והפעם הזכיר לראשונה ברבים את ההקדמה לספר לב העברי, שבו הובאה הנהגת הרמ"א, והוסיף לדייק בפרטי הנאמר שם: ...שיתפללו ערבית בזמנה - לכאורה די בהזכרה אודות תפילת ערבית בכלל, מהי אפוא ההדגשה על "בזמנה"?

והביאור מובן בפשטות:

כיון שמדובר בימי אדר (פורים) שאז היה הלילה ארוך יותר מהיום (שכן עוד לא הגיעו ימי ניסן); וזמן תפילת ערבית (כולל קריאת-שמע של ערבית) בדיעבד הוא עד עלות השחר (שו"ע אורח-חיים סרל"ה טז), ואם היה אנוס מפני השכרות הרי זמנה עד נץ החמה (שם סעיף ד), ומכיון שעל-פי פסק דין הרמ"א (או"ח סתרצ"ה ס"ב) יש להתחיל סעודת פורים מבעוד יום, ורוב הסעודה הרי היא אז - נמצא שיש, על-כיל-פנים אחת עשרה או שתיים עשרה שעות לתפילת ערבית. ולכן, אף אם תמצוי לומר, שהרמ"א סובב קודם סיום הזמן דחצות הלילה - לא היה לו לעשות כן, שכן נותרו עוד כמה וכמה שעות, ודוחק לומר שחשש שיירדמו לשש שעות רצופות

עיר מלאה גדולים וחכמים - הלך בעצמו לבתי התושבים לעוררם אודות תפילת ערבית. ומכאן יש ללמוד שבשעה שהדבר לא כרוך בטירחא ונמצאים באותו מקום ובאותו זמן - יש לעורר ולהזכיר אודות ברכה אחרונה.

ועוד מוסיף הרבי:

ואולי יש לומר שיש כאן קל-יחומר מתפילת ערבית לברכת הנהנין, שהרי תפילת ערבית רשות (ברכות כז,ב) ורק "האידינא קבעוה חובה" (טור או"ח סרל"ה), מה שאין כן ברכות (הן ברכה ראשונה הן ברכה אחרונה) אפילו אלו שכל חיונן מדרבנן - מולכתחילה נקבעו כחובה.

לדעת כמה פוסקים (טור או"ח סר"ט) הרי הן מן התורה, ואפילו לדעות (ראה ב"י שם) שזה מדרבנן...

והעיקר נבחן על-פי התוצאות של ההנהגה האמורה - הזכרת עניין ברכה אחרונה - שהביאה כמה וכמה יהודים לברך ברכה אחרונה, וכדאית כל הטירחא (אם בכלל שייך לכנות ענין זה בשם טירחא) להנ"ל.

מעריב - בזמן!

הציטוט המדויק של הסיפור אודות הרמ"א מובא בהקדמה לספר לב העברי (מהרב ר' עקיבא יוסף שלזינגר): "שמעתי מעשה מהרמ"א ז"ל . . . שמנהג רמ"א ז"ל היה בכל פורים ללבוש פרצוף ולהתנכר עצמו בבגדים אחרים וצעק בכל בית צו [=גירסא אחרת: אשר] מעריב בזמנו...".

אחד מגדולי-ישראל ניהל התכתבות עם הרבי בנושא זה. זאת למדים אנו ממענה הרבי מה' באדר שני תשל"ז, שנדפס רק בשנים האחרונות (לקוטי שיחות כרך טל עמ' 282), וממנו מובן כי קדם לו לפחות עוד מענה-מכתב (השווה): "כמו שכתבתי במכתב הקודם":

...להערה - בנוגע להכרזת הרמ"א - ד"אין קל וחומר לברכת הנהנין, כי אז היה חשש גם לקריאת שמע שהיא מן-התורה.

זה לשון ההכרזה ב"לב העברי": צו מעריב בזמנו - ונוסף על שיש-לומר שמדויק "מעריב" - כיון דבקריאת שמע אפשר להיות כקריאת שמע דרבי

"ברכה אחרונה" על הגלות...

הכרזת הרבי בעקבות הנהגת הרמ"א ביום הפורים • דיון מרתק על הצורך בתזכורת להתפלל ערבית בזמנה, ועל החומר בברכה אחרונה לעומתה • מדוע בכל-זאת הזכיר הרמ"א על ערבית ולא על ברכה אחרונה? • הרבי מעיד - מנהג חשוב זה גרם לכמה וכמה לברך ברכה אחרונה, ורק בשל כך כדאית כל ההכרזה

הסידור, ותבוא עליהם ברכה, ואנחנו נאמר (נענה) אמן.

היו הזדמנויות בשנת תשי"ג (תורת מנחם כרך ט' עמ' 67) תשי"ד (שם כרך יו"ד עמ' 82) ותשי"ח (שם כרך כא עמ' 859) שהרבי הדגיש שעל-פי דין צריכים לברך בישיבה. בסיומה של התוועדות יו"ד שבט תשי"ד (שם כרך יא עמ' 49) הורה הרבי, ש'ועד המסדר' יכריז על-דבר חיוב השולחן-ערוך לברך ברכה אחרונה, וכעבור משך זמן (לאחרי שהכריזו בקול חלושה) אמר הרבי בעצמו:

מכריזים בשם "ועד המסדר", שכל אלו שאכלו כשיעור או שתו כשיעור, יברכו ברכה אחרונה קודם שהולכים איש איש למקומו.

ובפעם אחרת הציג שוב כאמור, במהלך התוועדות יו"ד שבט תשי"ז (תורת מנחם כרך יט עמ' 66): "כדאי ונכון ש'ועד המסדר' יכריז אודות ברכה אחרונה (כדאיתא בספרים)".

מאז, בשנים שלאחר-מכן, נהפך הדבר לנוהג של קבע, כאשר הרבי מכריז בסיום כל התוועדות את תוכן ההודעה האמורה.

כדאית כל ההכרזה

בהתוועדות שבת-קודש פרשת מטות-מסעי תש"מ (שיחות קודש תש"מ כרך ג' עמ' 656) הסביר הרבי שאין מדרכו להזכיר ולעודר על הנהגות ומנהגי חסידים הנהוגות מדי שנה וכו',

כתב הרבי בכ"ח במרחשוון תשי"ח (אגרות-קודש כרך טז עמ' קז):

ונוהגים כאן שסמוך לסיום ההתוועדות מכריזים שכל אלו שאכלו כשיעור, בטח יברכו ברכה שנתחייבו בה וכו', וכמזומה שמובא כן בספרים שהרמ"א וגדולי ישראל נהגו להכריז בכגון דא...

זהירות, לא לשכוח!

בעשור הראשון לנשיאותו של הרבי אנו מוצאים שורה של התבטאויות בנושא:

ויש להזכיר שלאחרי-זה לא ישכחו לברך ברכה אחרונה כפי שהיה נוהג הרמ"א בכגון דא (שמחת בית השואבה תשי"ב - תורת מנחם כרך ד' עמ' 71).

איתא בספרים שהרמ"א היה נוהג בפורים לחזור ולהכריז שלא ישכחו - מצד ה"לבסומי עד דלא ידע" - לברך ברכה אחרונה (פורים תשי"ט - תורת מנחם כרך כה עמ' 163).

בשנת תשי"ב (תורת מנחם כרך ד' עמ' 144) ציין הרבי שכך נהג חותנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ:

"כ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג להזהיר שלא ישכחו לברך ברכה אחרונה, ושיקפידו על סדר הברכות". בסיום התוועדות כ"ד טבת תשי"ב (תורת מנחם כרך ד' עמ' 263) מתבטא הרבי:

יש להזכיר ולעודר שכל אלה שנתחייבו בברכה אחרונה לא ישכחו לברך ברכה אחרונה; ואלה שאינם יודעים את הברכה בעל-פה, אל יתביישו לברך מתוך

ואז הוסיף:

לאחרי כל זה בוודאי ישאלוני: אם-כן מדוע הנני נוהג להזכיר בכל התוועדות שיעשו ברכה אחרונה?! הרי ההסברה בזה: על-פי דין השולחן-ערוך אין לי ה'ברייתקייט' [=כתפיים רחבות] לקחת את האחריות, שכוא אחד לא יברך ברכה אחרונה.

ולכן, אף אם הלה שקוע היה בשינה וכתוצאה מהכרזתי נייעור הוא משנתו ומברך ברכה אחרונה - כדאי הדבר שכל הנוכחים כאן ישמעו ההכרזה, [ובלבד] שעל-ידיה יברך הלה ברכה אחרונה!

אמר הכותב: בבחרותי העברתי את הקטע (עם עוד מכתבים וקטעי מכתבים) שבו פתחנו, ממכתבו של הרבי בשנת תשי"ח, למערכת יגדיל תורה בירושלים ת"ו, שהרפיסה קטע זה בגיליון יט (תמוז תשמ"א) עמ' 9-10. בשולי-הגליון שם הוספתי לציין: ראה עוד באריכות בשיחות תשל"ז (הנחות ה'), כ' כסלו אות נח; יו"ד שבט אות מז; י"א ניסן אות מה; ל"ג בעומר אות כד.

בליקוטי שיחות כרך כד עמ' 381, העתיקו קטע זה מ'יגדיל תורה' [שעליו מצוין באגרות קודש כרך טז שם "קטע זה נרפס בלקו"ש חכ"ד ע' 381] אך השמיטו את הציון לשיחות. תמורת זה הרפיסו את הוראת בעל המחבר ספר "שאלת שלום" (לשאלתות פרשת יתרו ס"ק טו), בהמשך להוראת הרבי כדלהלן.

סיפור הרמ"א בקראקא

ככמה התוועדויות בשנת תשל"ז התייחס הרבי בהרחבה למנהג זה. לראשונה היה זה בהתוועדות כ' כסלו (שיחות קודש תשל"ז כרך א, עמ' 354), שאז סיפר:

לפני שנים רבות ראיתי בספר (הרבי התבטא: א ספר"ל) שהרמ"א היה נוהג בסיום יום פורים לסובב בעיר קראקא ולהזכיר ליהודים - שקיימו את שמחת פורים - שלא ישכחו לברך ברכת המזון או ברכה אחרונה. מכיון ששמחת פורים היא באופן של "עד דלא ידע", הוא מצא לנכון לעוררם שלא ישכחו לברך ברכה אחרונה.

והמדובר היה בעיר קראקא (בזמנו כו') שבה היו בוודאי למדנים מופלגים, ובפרט בנוגע לעניינים של

ברכת המזון, שהיא מן התורה, וגם בנוגע ל"ברכת מעין שלוש" יש דעה (טור אורח חיים סימן רט. ט"ז שם ס"ק ג) שהיא מן התורה [אף שאדמו"ר הזקן אינו מביא זאת בסדר ברכת הנהנין שלו], וגם בנוגע לברכת משקין "בורא נפשות רבות" - והרמ"א לא שיגר את השמש שלו אלא הטריח

עצמו והלך בעצמו להזכיר.

ומכאן מקורה של ההנהגה, הזהירות והמנהג, להזכיר בסיום כל התוועדות טרם שמתפזרים שלא ישכחו לברך ברכה אחרונה.

ובמכל"ש-שכן וקל-וחומר:

אם בעיר ואם בישראל כקראקא היה מתאים להרמ"א להזכיר לא רק לנוכחים בשולחנו, אלא לסובב בחוצות העיר, ולעבור מבית לבית, ולהזכיר על דבר זה - על אחת כמה וכמה בימינו, אשר בעוונותינו הרבים נוכחים שברכה אחרונה אין נזהרים בה כל-כך!

הרבי הוסיף וציין:

רובם ככולם של בני-ישראל - וכן ראיתי כמה יהודים יראים וחרדים - נזהרים בברכה ראשונה (אם מפני האהבה, מפני היראה או מפני הרגילות דמצוות אנשים מלומדה וכיוצא בזה), ובכלל כמעט לא שייך שיגיעו למצב שיזדקקו להזכיר להם על דבר זה. מה שאין כן בנוגע לברכה אחרונה [אבל לא בנוגע לברכת המזון שנהגים בה] - הרי מהיכי תית:

הרבי סיפר שבשנים הראשונות עקב והבחין בילדים העוזבים את מקום ההתוועדות בלי שיברכו ברכה אחרונה (כאלה שלא נחשדו (מפאת גילם) שכבר יודעים על-פה את ברכת 'מעין שלוש'), וזה היסוד למנהג ההכרזה שלו בסיום כל התוועדות על-דבר ברכה אחרונה.

הרבי המשיך לאחל ולברך, ושוב חזר להזכיר:

מפאת אריכות הדרשה - הרי כוונתי היתה שלא ישכחו לברך ברכה אחרונה.

לא ארכו הימים ובהתוועדות יו"ד שבט של אותה שנה (הנחות התמימים סעיף מז בשיחות-קודש תשל"ז שם עמ' 450) הוסיף ואמר:

העירני חכם אחד כי הנהגת הרמ"א היתה בנוגע לתפילת ערבית [=בפורים].

אפילו לגירסה זו - הרי נקודת העניין חד היא: הרמ"א, רבה הראשי של קראקא - שהיתה בתקופתו